

Waarheid maakt vrij Geroofde baby's

De geroofde baby's van Argentinië

Intro:

In Argentinië haalt de militaire dictatuur (1976-1983) nog altijd het leven van mensen overhoop. De junta stal baby's van gedode gevangenen ten behoeve van kinderloze militairen. Een aantal van hen is opgespoord en nu staan de roofouders terecht, soms tot afschuw van de kinderen. 'Ik hou ook van degenen die mij hebben grootgebracht.'

Marcel Haenen, NRC

Anafía was haar naam. Ze vierde haar verjaardag op 17 september. Tot anderhalf jaar geleden. Nu heet ze Victoria. En omdat ze nog slechts bij benadering weet wanneer ze ter wereld kwam, toast ze voor de zekerheid alle dagen in juli en augustus op haar geboorte. Ze is 28 jaar, dat nog wel. Maar voor het overige staat het leven wreed op zijn kop.

Hoe vertel je de verschrikkelijke geschiedenis van Victoria Donda Pérez? Zelf doet ze het door aan het drama af en toe een vrolijke draai te geven. 'Ik heb nu vier ouders', verzucht ze bijvoorbeeld halverwege het gesprek aan een tafeltje in een kroeg in Buenos Aires. Zo zijn er voortdurend bizarre constatering. En pijnlijke momenten waardoor het gesprek stukt. Victoria wriemelt dan nadrukkelijk aan de kralen ketting om haar nek. Op haar gezicht verschijnt een grimas. Dan is het even stil.

Victoria is de dochter van María Hilda Pérez en José María Laureano Donda. Haar ouders waren in het onrustige en gewelddadige Argentinië van de jaren zeventig actief lid van de linkse Peronistische guerrillabeweging Montoneros. Die radicale groepering werd te vuur en te zwaard bestreden door de militairen die in 1976 de macht grepen.

Op 28 maart 1977 wordt María Hilda door een commando-eenheid ontvoerd en opgesloten in een van de tientallen clandestiene detentiecentra van het leger. Ze is dan vijf maanden zwanger van Victoria, haar tweede kind. De eerste dochter van María Hilda en José Maria, de dan ruim één jaar oude Eva verblijft op dat moment bij de grootmoeder van moeders kant Leontina Puebla de Pérez.

De wanhopige echtgenoot José María besluit de hulp van zijn enige broer Adolfo Miguel Donda in te roepen om zijn zwangere vrouw terug te vinden. De twee broers hebben samen een opleiding gevolgd op de marineschool. En Adolfo heeft in tegenstelling tot zijn broer voor een carrière in het leger gekozen. Hij werkt in de Escuela de Mecánica de la Armada (Esma), de technische marineschool. Met de contacten van Adolfo moet het mogelijk zijn om María Hilda snel terug te vinden, is de hoop.

Maar het loopt gruwelijk anders. Militair Adolfo Miguel beschouwt zijn eigen broer als staatsgevaarlijk. Hij voelt meer loyaliteit voor het militaire bewind dat in zijn ogen terecht bezig is orde op zaken te stellen door linkse oproerkrakers aan te pakken. In plaats van zich in te zetten voor de vrijlating van zijn schoonzus lapt hij José Maria er bij. Zijn broer wordt in mei 1977 eveneens ontvoerd door een geheime eenheid van het leger en illegaal opgesloten.

In dezelfde maand wordt María Hilda overgebracht naar de Esma. De marineschool doet inmiddels dienst als gevangenis voor zwangere politieke gevangenen. In de Argentijnse winter baart María Hilda een dochter die ze Victoria noemt. Getuigen vertellen later dat María Hilda een bang vermoeden had dat er verder onheil dreigde. Met een speld maakt ze gaatjes in de oorlelletjes van haar baby en steekt er een blauw draadje doorheen. Ze wil sporen achterlaten.

Twee weken leven moeder en baby samen in de gevangenis. Dan worden ze voorgoed van elkaar gescheiden. Van de ouders is sinds augustus 1977 niets meer vernomen.

Geboorteakte

Victoria groeit op in Quilmes, een zuidelijke voorstad van de Argentijnse hoofdstad Buenos Aires. Volgens de valse geboorteakte die dokter Horacio Pessino heeft opgesteld, is ze op 17 september 1977 geboren. Ze heet Analía en ze is het enige kind van een militair en zijn echtgenote. Ze is een vrolijk en gelukkig kind.

Het kinderloze echtpaar dat zich Victoria heeft toegeëigend, zijn kennissen van de biologische oom van het kindje. Victoria heeft Adolfo Miguel overigens tot op de dag van vandaag nooit gezien. Haar oom, die ze consequent 'hoerenzoon' noemt, is niet alleen verantwoordelijk voor het lot van haar biologische ouders maar hij heeft ook haar oudere zus Eva opgenomen in zijn familie. Na het bedreigen van grootmoeder Leontina heeft de oom Eva afgepakt en opgevoed als zijn eigen dochter. Ook Eva leefde tot voor kort in de veronderstelling dat haar opvoeders haar ouders waren.

Victoria heeft naar eigen zeggen een fijne jeugd gehad. In de zomervakantie ging ze altijd logeren bij de familie in Cordoba. Ze zat op school bij Franciscaner paters. Haar ouders, die ze tot op de dag van vandaag papa en mama noemt, waren zeer katholiek. Vader was een strenge militair maar ook een aardige man. Mama een hartelijke en eenvoudige vrouw. 'Ik heb mama leren lezen en schrijven', vertelt Victoria.

Ze herinnert zich nog goed dat ze voor haar vijftiende verjaardag van een progressieve pater op school een boek cadeau kreeg over landgenoot Che Guevara. Het maakte een levenslange bewondering los voor deze linkse guerrillastrijder. Al kon ze over zoiets beter niet praten met haar conservatieve vader. Dan werd hij kwaad. Victoria ging na haar middelbare school studeren aan de linkse juridische faculteit van de Universiteit van Buenos Aires.

'Ik heb nooit ook maar het geringste vermoeden gehad dat ik een gestolen baby was. Ik zag wel campagnes op tv en in kranten waarin kinderen die een vermoeden hadden dat er iets 'mis' was met hun ouders werden opgeroepen de zaak uit te zoeken. Maar dat ging over andere kinderen. Ik kende natuurlijk de recente geschiedenis van Argentinië maar betrok die nooit op mezelf. Mama en papa waren mijn ouders. Ook al lijken ze qua uiterlijk in niets op mij. Mijn moeder is geheel blond en mijn vader heeft kastanjebruin haar. En ik ben toch behoorlijk donker.'

Op 25 juli 2003 komt op het kantoor van de Grootmoeders van de Plaza de Mayo een anonieme maar gedetailleerde tip binnen over de toedracht in de zaak van Victoria. Zelfs de blauwe oorlellen worden genoemd. Na onderzoek van de organisatie Hijos - zonen van vermiste ouders - wordt Victoria benaderd. Op 30 juli 2003 krijgt ze in een café van lotgenoten te horen dat ze zeer waarschijnlijk een andere persoon is dan ze denkt. En dat haar echte ouders vermoord zijn.

'Ik was sprakeloos. Stomverbaasd. Ik voelde me opeens een personage in een vreemde speelfilm. Ik haatte onmiddellijk ook hartgrondig de boodschappers. Ik wilde het nieuws niet horen.'

Victoria gaat acht maanden verdwaasd door het leven. Ze worstelt met de beslissing om via een DNA-test te laten vaststellen of haar genetisch materiaal identiek is aan dat van haar vermoedelijke biologische grootmoeder. 'Ik was verschrikkelijk bang. Als je opeens te horen krijgt dat je niet degene bent die je denkt dat je bent, valt de bodem onder je bestaan weg. Ik was bang nu ook nog achter te blijven zonder de ouders die me hebben opgevoed. Ook al weet ik nu dat ik andere biologische ouders heb, ik hou ook van degenen die mij hebben grootgebracht. Papa en mama hebben mij altijd verzorgd en mij liefde gegeven.'

Op 24 maart 2004 woont Victoria in de marineschool Esma, het voornaamste clandestiene detentiecentrum ten tijde van de junta, een ceremonie bij waarin de staatsgreep wordt herdacht. 'Ik voelde gewoon dat ik op die kloteplek was geboren. En ik

dacht ik ben mijn ouders niet waardig als ik nu geen beslissing neem.' Een week later laat ze een DNA test doen. Op 8 oktober van dat jaar ontvangt ze uitsluitel van de instantie die genetisch materiaal beheert van vrijwel alle families waarvan leden worden vermist. Het DNA van Victoria komt voor 99,9999 procent overeen met dat van de familie Donda Pérez. Ze is de 78ste persoon van wie wordt vastgesteld dat die als baby is gestolen. Diezelfde dag nog praat Victoria voor het eerst per telefoon met de inmiddels in Canada wonende moeder van haar echte moeder, oma Leontina.

'De beslissing om een DNA-test te laten doen, is het beste besluit dat ik ooit in mijn leven heb genomen. De waarheid maakt je vrij. Ik dacht als iemand echt van mij houdt, dan wil die persoon ook dat ik gelukkig ben. En om gelukkig te kunnen zijn, moet je zeker weten wie je bent. Mijn ouders hebben mijn beslissing om mijn echte afkomst te zoeken geaccepteerd en dat was belangrijk voor me.'

Yankees

Victoria heeft een baan als juriste. Ze werkt voor het ministerie van Sociale Zaken in een versleten overheidsgebouw in het centrum van de stad. De kantoortuin oogt als een actiecentrum met medewerkers verstopt achter computerschermen. Overal hangen affiches waarin steun wordt betuigd aan de sociale strijd onder leiding van de in 2003 gekozen linkse, populistische president Néstor Kirchner.

Victoria is een gemotiveerde en loyale medewerkster van de huidige regering. De actieve deelname aan de linkse politieke beweging - la militancia noemt ze dat steeds - is Victoria's belangrijkste doel in haar leven. Sinds lezing van dat boek over Che is ze buitengewoon actief in radicaal progressieve bewegingen. Toen haar vader dat vernam, heeft hij een jaar lang geweigerd met haar te praten. Het maakte haar alleen maar militanter. Op een haar na was ze vorig jaar tot - jongste - gemeenteraadslid gekozen namens de partij van Kirchner in de gemeente Avellaneda.

'In dit land wonen heel veel arme sloebbers. Door het egoïstische beleid van een beperkte groep rijke mensen, nemen de armen nog steeds in aantal toe. Er is een historische strijd gaande om die situatie te veranderen. Het is een gevecht tussen de belangen van het volk en die van de machtige bovenlaag. En iedereen moet kiezen aan welke kant hij wil strijden: wil je een werktuig zijn van de machthebbers of ben je bereid de confrontatie aan te gaan? Ik wil van niemand het instrument zijn en kies de kant van het volk.'

Militant zijn betekent voor Victoria ook strijden tegen de Verenigde Staten. 'Ik haat de Yankees. Wij worden gekoloniseerd door de imperialistische en neoliberale Amerikanen. De Amerikaanse regering wil ons domineren'.

Haar afkeer van de VS gaat zo ver dat ze tijdens haar rechtenstudie heeft geweigerd Engels te leren. Dat is immers de taal van de onderdrukker. 'Zij moeten maar leren Spaans te spreken.' Het is een diepgewortelde haat die mede verklaart waarom Victoria tot op de dag van vandaag niet haar in Toronto levende grootmoeder heeft opgezocht. 'Canadezen zijn Noord-Amerikanen. Het zijn dezelfde yankees.'

'Maar ik had ook de moed niet om bij mijn oma langs te gaan. Haar bezoeken, is toch ook een soort formalisering van het feit dat ik wees ben. Maar goed, ik heb nu alle papieren geregeld, beschik eindelijk over een nieuw paspoort met mijn nieuwe identiteit en vlieg eind deze maand naar Canada.'

Dank zij de telefoongesprekken die ze met haar oma heeft gevoerd en uit informatie die ze heeft gekregen van personen die haar biologische ouders hebben gekend, heeft Victoria zich ondertussen een goed beeld kunnen vormen over wat haar echte vader en moeder voor mensen waren. En één ding is heel duidelijk. Ze waren links en strijdlustig en lieten zich door niemand de mond snoeren. Tijdens de speurtocht naar haar ouders keek Victoria voortdurend in de spiegel. Ze is een Montonera.

Zou politiek activisme genetisch bepaald zijn?

'Ik denk dat de linkse strijd een gen is van het Argentijnse volk.'

Gevangenis

De ontmoeting met haar oma wordt de tweede keer dat ze een echt familielid ontmoet. Vorig jaar maakte ze al kennis met haar zus Eva. Maar dat treffen verliep weinig gelukkig. Na het intrekken van de amnestiewetten voor leden van de Argentijnse junta is een aantal militairen opgepakt. De 'vader' van Eva, oom Adolfo Miguel Donda, zit sinds 16 september 2003 vast wegens betrokkenheid bij babyroof, moorden en martelen.

'Mijn zus wil me niet meer zien. Zij vindt dat het mijn schuld is dat mijn oom in de gevangenis zit. Ik geloof ook dat ze niet met me wil praten omdat ze niet echt wil weten wat er is gebeurd. Als ze mij ziet, realiseert ze zich eens te meer dat ze is opgevoed door een man die haar moeder ontvoerd en gemarteld heeft. Én haar zus, want ik zat in de buik. En hij heeft haar vader laten oppakken. Dat moet moeilijk zijn voor Eva. Zij houdt nog steeds van hem en woont bij hem in huis.'

Lijkt ze qua uiterlijk op haar zus?

'De mensen die ons allebei hebben gezien, zeggen van wel. Maar ik ben, geloof ik, veel knapper. En een stuk intelligenter', voegt ze er lachend aan toe.

Het optreden van justitie is overigens een kwestie die in meer opzichten de vreugde over het vinden van biologische wortels aantast. 'Het grootste probleem is dat in het huidige systeem de verantwoordelijkheid voor het zoeken naar gerechtigheid bij de gestolen kinderen is gelegd. Wij moeten beslissen of we bloed laten afnemen waarmee uiteindelijk onze opvoeders worden vervolgd. Door ons besluit wordt vastgesteld of zij het delict van babyroof hebben gepleegd. Het slachtoffer moet bepalen of de opvoeders worden veroordeeld.'

'Het zou beter zijn als er wetgeving komt die ons in bepaalde gevallen verplicht DNA-onderzoek te laten verrichten. Dan kan niemand ons de schuld geven. Ik heb zelf acht maanden slapeloze nachten gehad doordat ik niet kon besluiten of ik de DNA-test liet doen. Die verantwoordelijkheid moet de staat op zich nemen. Ik weet niet precies hoe je zoiets moet regelen, maar dat moet de wetgever maar oplossen. Ik ken veel lotgenoten die geen DNA-test doen omdat ze bang zijn voor de justitiële gevolgen.'

Victoria vindt dat degenen die zich willens en wetens een baby van een ander hebben toegeëigend gevangenisstraf verdienen. 'Dat geldt dus ook voor mijn vader. Mijn moeder hoeft niet te worden gestraft, want zij wist van niets. Ze dacht dat ik een normaal geadopteerd kind was en heeft nooit iets geweten over mijn achtergrond. Maar mijn vader wist maar al te goed wat er was gebeurd. Hij werkte voor de marine.'

In afwachting van zijn berechting zit Victoria's 74-jarige vader al ruim een jaar in voorarrest. 'Ik heb nog steeds goed contact met mijn ouders. Mijn moeder zie ik veel en bij mijn vader ga ik iedere zondag op bezoek. Het is triest om hem in de gevangenis te zien. We praten niet over politiek want dan krijgen we ruzie. Ik hou nog steeds van hem.'

Rosa Roisinblit vond haar gestolen kleinzoon terug. 'Ik kan niet zeggen: ik ben je wettige oma en je moet me liefhebben'

Ongeveer vijfhonderd baby's zijn tijdens het militaire bewind in Argentinië (1976-1983) gestolen van hun ouders. De schatting komt van de Grootmoeders (Abuelas) van het Plaza de Mayo, een in 1977 opgerichte organisatie van vrouwen die hun verdwenen kinderen en vooral kleinkinderen wilden vinden. In het hele land waren in die periode illegale detentiecentra waar zwangere politieke gevangenen werden opgesloten. Na de bevalling werden de baby's weggenomen en geplaatst in gezinnen van militairen en politieagenten die te kennen hadden gegeven graag een kind te willen.

'Vaak waren het echtparen die zelf geen kinderen konden krijgen of te oud waren om nog kinderen voort te brengen', vertelt Rosa Roisinblit, vice-voorzitter van de Abuelas. Er was sprake van een systematisch en weldoordacht plan om baby's te stelen. 'Er bestonden lijsten met de namen van ouders die een gestolen baby wilden ontvangen. De aspirant-ouders bezochten de plekken waar zwangere gevangenen zaten opgesloten om te kijken van wie ze wel een baby zouden willen hebben. Zo konden ze aangeven of ze bijvoorbeeld de voorkeur gaven aan het kind van een blonde of een donkere moeder.'

Bij de Abuelas, die kantoor houden in een discreet pand in Buenos Aires, werken psychologen, advocaten en alle mogelijke soorten vrijwilligers die helpen bij het zoeken naar vermiste kinderen. De laatste jaren wordt veelvuldig gebruik gemaakt van DNA-onderzoek. In totaal hebben inmiddels 82 kleinkinderen met hulp van de Abuelas hun werkelijke familie gevonden.

Dat nog steeds veel kleinkinderen worden vermist, komt volgens Roisinblit vooral door de nog steeds overheersende angst. 'Families zijn tot op de dag van vandaag bang om aangifte te doen van vermissing. En kleinkinderen gaan niet op zoek omdat ze eveneens bang zijn. Als ze al een vermoeden hebben dat er andere biologische ouders zijn, dan is hun door hun opvoeders jarenlang voorgehouden dat de echte ouders linkse monsters zijn. Veel kleinkinderen zijn ook tevreden met hun eigen leven en willen hun geluk niet in de waagschaal stellen. Ze vrezen ook dat ze hun opvoeders in de gevangenis doen belanden door duidelijk te maken dat zij betrokken waren bij babyroof. Toch leert de ervaring dat het goed is voor kinderen om hun echte herkomst te kennen. Het kan confronterend zijn en traumatiserend maar uiteindelijk werkt de waarheid helend.'

De 86-jarige Rosa Roisinblit is een van de oprichters van de Abuelas. Ze raakte betrokken bij het speurwerk nadat in oktober 1976 haar dochter Patricia Julia en schoonzoon José Manuel Pérez Rojo werden opgepakt. Een maand later baarde Patricia, opgesloten in de marineschool Esma, een zoon, Guillermo Rodolfo. De baby werd haar afgepakt en toegewezen aan Francisco Gómez, die voor de luchtmacht werkte, en zijn vrouw Dora Jofré. Zij schreven het jongetje in als hun eigen zoon.

Rosa weet dit alles sinds zes jaar; haar kleinkind is een van de 82 opgespoorde baby's. Hij werd getraceerd na een anonieme telefonische tip in het voorjaar van 2000. De melding werd in ontvangst genomen door Rosa's dochter en Guillermo's zus Mariana Eva Pérez, die vrijwilligerswerk doet bij de Abuelas. Ten tijde van de ontvoering van haar moeder en vader, die vermoord werden, logeerde Mariana als 15 maanden oude baby bij oma Rosa.

De tip bevatte informatie over de plaats waar Guillermo werkte. Er waren ook andere gegevens die Mariana meteen het vermoeden gaven dat het hier wellicht om haar eigen broer ging. 'Ze nam foto's mee van de ouders en was tegenover Guillermo zo overtuigend dat hij nog dezelfde middag naar ons kantoor is gekomen om bloed te laten afnemen voor technisch onderzoek', vertelt Rosa.

Guillermo bleek uiteindelijk inderdaad het kleinkind te zijn dat ze al 23 jaar zocht. 'Ik zoek via deze organisatie natuurlijk alle geroofde kinderen maar nu bleek ik de mijne te hebben gevonden. Het was een ongelooflijk ontroerend moment. Ik stond te springen, te dansen en te schreeuwen toen ik het nieuws hoorde.'

'Aanvankelijk verliep het contact goed. Er was sprake van voorzichtige toenadering. Guillermo bezocht me in mijn huis en we gaven een feest. Maar na een paar maanden ging het mis. Toen werden de roofouders opgepakt en opgesloten. Dat was onverteerbaar voor Guillermo. Hij heeft zijn opvoeders lief en woonde nog steeds bij hen.'

'Hij wees vervolgens elk contact met mij af. Hij schold me uit en wenste me dood. 'Zelfs naar je begrafenis zal ik niet komen', beet hij me toe.'

De man en de vrouw die Guillermo hebben opgevoed, zijn intussen veroordeeld tot 7,5 en

3 jaar cel. De vrouw kreeg huisarrest vanwege haar zwakke gezondheid en de man kwam na een gevangenschap van een paar jaar vrij. 'Helaas wordt het stelen van baby's in dit land niet gezien als een groot misdrijf. Na een paar jaar is iedereen weer vrij.'

Tussen grootmoeder en Guillermo begint het contact weer langzaam op gang te komen. 'Ik moet heel voorzichtig zijn met het opbouwen van een vriendschap. Ik kan niet zeggen: ik ben je wettige oma en dus moet je me lief hebben. Hij heeft zijn eigen moeder nooit gekend. Hij noemde aanvankelijk de roefmoeder mama maar dat doet hij gelukkig niet meer. Nu noemt hij haar gewoon Dora. Hij woont nog steeds bij haar. Zijn opvoeders zijn gescheiden.'

'Ik ben net met Guillermo wezen lunchen. Ik heb hem een trui gegeven. Dat vond hij leuk, hij ging gelijk naar de wc om hem aan te doen. Hij vond hem mooi. Bij het afscheid zei hij: We moeten gauw weer eens wat gaan drinken.'